

HERNANIKO BASERRIEN EGOERA, AZPIEGITUREI DAGOKIENEZ

Ainhoa Amundarain Mendizabal

Hernani udalerria Donostialdea eskualdean dago. Eskualde hori eskualde oso urbanoa da, eta presio urbanistiko handia du, azpiegituren eta hirigintzaren hedakuntza dela-eta. Aldi berean, Hernaniko udalerriak nekazaritza ustiapen garrantzitsuak ere baditu.

Epe laburrean Donostialdea eskualdean azpiegitura erraldoien garapena gertatu da (Bigarren Saihesbidea, Urumeako Autobidea, Abiadura Handiko Trena, Iparraldeko Saihesbidea...), eta garapen horrek eragin zuzena izango du profesional moduan diharduten nekazari ustiatagietan: hiru edo lau urtean desagertu egingo dira, ez bazaie beste leku batean lurra ematen.

Nahiko aurreraturik dago A-8 autobideko Donostiako bigarren saihesbidearen trazatuaren proiektua. Ordaindu beharreko autobidea izango da, eta A-8n hasiko da, Usurbilgo Aritzeta

inguruan. Lasarte-Oria, Donostia, Hernani, Astigarraga eta Errenteriatik igaro, eta, berriz ere, A-8n amaituko da, Oiartzungo lotunean.

Tartean bi lotune izango ditu: Lasarten bat, N-1 errepidearekin bat egingo duena, eta, Astigarragatik gertu, bestea, eraikitzekoa den Urumeako autobidearekin bat egingo duena. Ibilbideak 16 km izango ditu, gutxi gorabehera, eta 2 bideko bi galtzada Aritzetatik Astigarragara bitartean, eta 3 bideko bi galtzada Astigarragatik Oiartzungo lotunera bitartean.

BIGARREN SAIHESBIDEAREN ETA IPARRALDEKO SAIHESBIDEAREN ERAGINA HERNANIKO BASERRIETAN

Hernaniren kasuan, Jauregi auzotik hasita, Garmendienea baserriaren gainetik pasatzen da autobidea, eta baserria desagertzea ekarriko du. Galarreta aldera, Bigarren Saihesbideak Zabalegiko lurrak harrapatzen ditu bete-betean; lur horiek artzain batek neguan eta behizain batek udan erabiltzen dituzte, ganadua botatzeko, gainera malda gutxiko lurrak izanik mekanizagarriak dira, eta, beraz, makinekin ibiltzeko oso onak. Aldi berean, Zabalegi Nekazal Eskolako lurrak izanik, praktikak egiteko erabiltzen dituzte, eta bertan negutegiak, fruitu arbolak, baratzea, etab. dituzte. Horrenbestez, eskolaren etorkizuna bertan bera geldituko lirakeke, nekazaritza eskola batek bere ikasketak aurrera eramateko duen funtsezkoena, lurra, kentzen badiote.

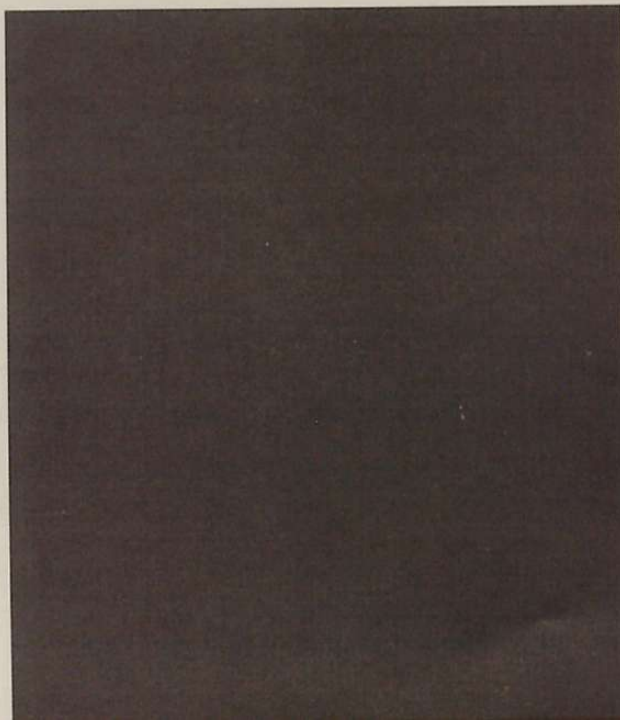
Ukituta geldituko den hurrengo zonaldea Antziola auzoa da. Bost baserri dira kalteturik aterako direnak (Balantxa, Larrabide, Buskando, Berakorte eta Estubegi), baina ez bakarrik Bigarren Saihesbidearen eraginaren ondorioz, baita Hernaniko Iparraldeko Saihesbidearen eraginez ere. Bi azpiegitura horiek elkarren parean joango dira, bata goitik eta bestea beheko partetik, eta baserri horietako lur ba-

tzuk bi errepideen artean geratuko dira. Horrek lur horien desegituraketa, orubeen apurtzea etab. ekarriko du Larre behiak dituztenentzat arazoa are larriagoa izango da, ezin izango dutelako ganadua bertan eduki, lurrak errepidez inguraturik geldituko direlako.

Baserri horien artean larre behiak dituztenak Balantxa, Larrabide eta Buskando dira; besteek baratzea aire librean eta negutegietan dute (Berakortek kasu). Baratzezaintzan diharduen baserri horrek (Berakortek) dituen lurrak oso onak dira baratzezaintzarako, lurrak zelaiak dira, agrologiaren ikuspegitik ere oso lur ona da, eta, gainera, ura bertan dute. Baserritarrari lur horiek desjabetzen badizkio- te, oso zaila izango du baldintza berdintsuak dituen lurrik bilatzea. Hori dela-eta, ustiapen honen etorkizuna arriskuan egon daiteke.

Azkenik, Bigarren Saihesbideak harrapatzen dituen beste lur batzuk Arizmendi baserriarenak dira. Larre behiak dituzte, eta lur gehienak larrerako erabiltzen dira. Baserritarrak dedikazio osoa du, baina lurrak desjabetzen badituzte, ezin izango du ustiapenarekin segitu.

Aipatu ditugun auzoetan azpiegitura horiek egiteak kalte larriak ekarriko dizkie baserritarrei, baserriko profesionalak direlako eta, beraien ustiategien oinarria lur hori bera izanik,

(Argazkiak: Hernaniko KRONIKA)

lurrik gabe geratuko liratekeelako beraien jarduerari eusteko.

Agian azpiegitura hauek gizarte justifikazioa badute, eta herritarrek beharrezkoak dituzte, kontuan harturik Hernaniko errepideak nahiko saturatuta daudela. Baina Hernaniko nekazari-iei zalantzarik gabe ekarriko dizkieten ondorio negatiboak (batik bat, nekazari lurren galera; ustiategien suntsitzea eta enplegu galera; desegituraketa, orubeak apurtuko direlako eta sarrera-irteerak apurtuko direlako) onartzeko aukera bakarra dago: azpiegituren xedapenek gizarteari ekarriko dizkieten onura orokorrak nekazaritza sektoreari eragindako ondorio negatiboek gizarte horri berari sortuko dizkieten kalteak baino gehiago izatea, hain zuzen ere.

Gizarteari azpiegiturek ekarriko dioten onura bakarra errepideen eskaintza handitzea da; azken batean, motordun ibilgai-luen mugikortasuna hobetzeko eskariari erantzuna ematea. Bide berriak egiteak berarekin dakar zirkulazioa eta parke mugikorra handitzea, eta bide berriak eskatzen ditu

Antziola auzoaren ikuspegia

horrek berriro. Baina ez da ahaztu behar Gipuzkoako lurraldea murrizta dela, eta dinamika horrekin epe luzean segitzerik ez dagoela, eta, horrenbestez, oreka bilatu behar dela.

1990ean argitaratutako "Hiritar Ingurumenaren Liburu Berdea"k honako hau dio: "...bide, tunel,... berriak sortzearen ondorioz hazten doan zirkulaziora egokitzeko eraikuntza lanek iraun bitartean zirkulazioa moteldu egiten da, eta kutsadura eta zarata gehiago sortzen da. Azpiegitura egiten bukatu ondoren, zirkulazioa azkar handitzen da berriro, eta errepidea egin aurretiko arazoak agertzen dira..."

Aldi berean, azpiegiturek, nekazaritza sektoreari zuzenean eragindako ondorio negatiboez aparte, paisaia ere badute eragina. Bidezubiek, tunelek eta abarrek izugarritzko eragina dute, eta herritarren aisialdia ere mugatzen dute, paisaia guztiz aldatzen dutelako. Gaur egun, paisaia bere horretan mantentzen dutenak baserritarrak dira, nekazaritza eremuko lorezaintzat har daitezke; baina, azpiegituren ondorioz beraien ustiapenen etorkizuna kinka larrian jartzen bada, ezin izango dute paisaia orain dagoen bezala mantendu.

Eta gaur egungo gizarteak errepideen beharra izango du, baina baita paisaiarena ere.

Horregatik, ez da kontuan hartu behar bakarrik nekazaritza ustiatzearen produkzioak ematen duten etekin ekonomikoa; aintzat hartu behar dira, baita ere, paisaia mantentzen laguntzen dutela, kalitatezko produktuak ekoizten dituztela eta bertako arrazak mantentzen dituztela, besteak beste.

DESJABETZEEN ONDORIOZ GALTZEN DIREN LURREN ORDEZ BESTE LUR BATZUK LORTZEKO AUKERAK

Lur eskasia arazo orokorra da Euskal Autonomia Erkidegoan; hori aitortzen dute Lurralde Antolaketarako Artezkariak (LAA-DOT) eta lurralde antolaketarako beste zenbait tresnak. Nekazaritzako lur eskasia hori Hernaniko udalerrian ere gertatzen da, eta horrelako ekimenek ezinezkoa egiten dute produkzio faktore horren (lurraren) gabezia nolabait saihestea, inguruko eremuetan ez baitago lurrik erosteko. Horrenbestez, nekazaritza ustiatze horien biziraupena jokoan egon daiteke horrelako ekimen urbanistikoekin; ez bada beste neurririk edo alternatibarik hartzen, behintzat, lur horien ordainetan antzeko ezaugarriak dituzten beste lur batzuk lortzea, adibidez.

Lurrak lortzeko hainbat aukera daude:

1. Agroaldeak egitea. Kontzeptu honek zera adierazten du: agroaldea nekazaritzara bideratzen den lur zati bat da, aire zabaleko edo negutegiko baratzezaintza edo lorezaintzarako bakarrik erabiltzen dena. Gaur egun nekazaritzarako lur gutxi egotea eta lur horien duten prezio garestia dira agroalde kontzeptuaren oinarriak.

Agroalde formularen bitartez bilatzen dena da erakunde publiko batek bere lurrak alokairu

Agroaldeak eta kogenerazio planta bat

sinboliko baten truke nekazari batzuei edo elkarte bati uztea, bertan ustiatzea eratu eta nekazaritza jarduerara egin dezaten.

Aukera hori azpiegituren eraginez bi edo hiru urteren buruan desagertzeko arriskua duten ustiatze profesionalen irtenbidea emateko erabiltzen da; izan ere, baratzegaintza eta lorezaintza diharduten nekazaritza ustiapen profesionalak babestu eta mantendu egiten dira, bere ustiapenarekin etorkizunean segitzeko aukera emanez, nahiz eta beste leku batean izan.

Azpiegitura hauetan lur mugimendu handiak egiten direnez, eta, ondorioz, betelanak egin behar izaten direnez, betelanak agroaldeak edo baratzeak egiteko aprobetxatzea izan daiteke beste aukera bat. Horretarako, betelaren eta lurren desjabetzearen bidea jorratu beharko litzateke. Desjabetzearen bidez lurra lortzeko aukera bat badago; baina, horretarako, lur horri eman nahi zaion erabilera erabilgarritasun publiko edo interes sozialeko moduan deklaratu egon beharko luke.

Aipatutako aukera hori 1999ko azaroaren 6ko BOEn azaltzen da, hain zuzen ere Desjabetze Legearen 54. artikuluan. Bertan esaten da "Desjabetzea sorrarazi zuen obra egiten ez

bada edo bidezko zerbitzua ezartzen ez bada, edota desjabetutako ondasun zati bat sobera geratzen bada edo afekzioa desagertzen bada, jatorrizko jabeak desjabetutako guztia edo sobera geratu dena berreskuratu ahal izango duela."

Baina lege horrek aipatzen du ere kasu batzuetan ez dela izango lehengoratzeko eskubiderik, hau da: ...

2. Desjabetzea sorrarazi zuen xedea desfektatzearekin batera, herriaren eta gizartearen onurako aitortu den beste xede baterako afekzio berri arrazoitua erabakitzen denean. Horrek bide bat irekitzen du bide sarearen azpiegiturak ukitzen dituen lursailak etorkizunean agroalde izan daitezen. Baina, horretarako, Gipuzkoako Foru Aldundiko Errepideen Departamentuarekin koordinatu beharko da prozedura osoa.

Honenbestez, errepide bat pasatzen den lekutik errepide horren interesagatik lurra desjabetzen diren bezala, agroaldeak jartzeko aukerak dituzten lurrekin berdinean egitea izango litzateke irtenbidea. Azpiegituren ondorioz lurrik gabe gelditzen diren nekazariari alternatiba bat eman ahal izango litzaike horrela.

3. Astigarragako Udala lurrak lortzeko jorratzen hasi den aukerak. Astigarragako Udalak gaur egun dauden tresna juridikoei buruzko txosten juridiko bat egin du, agroalde sortzeko lursailak erosi ahal izateko.

Txosten horretan udal barrutian lurra eskuratu ahal izateko aplikagarriak diren irtenbide juridikoak aztertu dituzte, agroaldeak sortzeko aukera egon dadin. Eta Plan Berezia omen da lurzoru hiritarrezinean esku hartzeko, berori antolatzeko edo babesteko hirigintza tresnarik egokiena.

Bestalde, Astigarragako Udala bereak dituen lur batzuetan agroaldeak jartzekotan dabil. Uru-meako Saihesbidearen eraginez lurrik gabe geldituko diren ustiapen batzuk kokatu nahi dituzte bertan. Horren arabera, Astigarragako nekazari profesional bat edo bi (erabilgarri litzaken azaleraren arabera) finkatuko dira agroalde horretan, eta beraien egoera larriarentzako izugarritzko laguntza izango litzateke lursail hori erabili ahal izateak (desjabetzeak direla medio lurrik gabe geratuko baitira). Agroalde hori baratzezaintzara bideratuko litzateke eta bertan aire libreko baratzeak jarriko lirateke.

Hernaniko Udala ez da oraindik horrelakorik jorratzen hasi.

LURRALDE ANTOLAKETAKO TRESNEK NEKAZARI LURRAK BABESTEKO BALIAGARRI OTE DIREN ZALANTZAN

Lurralde Antolaketaren ikuspuntutik lurraren arazoari erantzun bat ematekotan, argi dago nekazari eremuak definitzeko eta babesteko lan bikoitzari heldu behar zaiola. "Definizioa", hau da, nekazaritzarako gordeko diren lurra zein izango diren zehaztea edo esatea; lurra, eta ez lurzoria, zer izango den zehaztea. Eta "babesa", hau da, mekanismoak jartzea lurra

lurzoru bihurtuko ez dela bermatzeko, edo, behintzat, bihurtuta hori ahal den txikiena izatea bermatzeko, sektorearen biziraupena ziurtatzearen.

Esan beharra dago lan bikoitz hori aurrera eramateko tresnak badaudela, hain zuzen ere Lurralde Antolaketa. Eta oraindik ere Lurralde Antolaketarako tresna batzuk egiten ari diren arren, kontuan hartu behar da horietan garrantzitsuena eta onartuta dagoena.

Illo horretatik, LAA edo DOTen aipamenak egin daitezke, bere testuko 8.5.2.a) 5 eta 8.5.2.b) 6 ataletan dioena ikusita:

"... 8.5.2.a) 5. Nekazaritzako lurzoruak euskarri hutsezko funtziotik harantz doazen ezaugarriak ditu. Bere izaera erreproduziezinak, urritasunak eta lehen sektoreko jardueretarako duen garrantziak, EAEn bereziki garrantzitsua den babesa aholkatzen dute. Izan ere, Autonomia Erkidegoan kalitatezko lurzoruak oso urriak dira, eta hiri, industria eta azpiegitura erabilerek egiten duten presio handiak suntsitu egiten ditu; presio hori bereziki trinkoa da eremu oso egokietan, ibarren hondoetan adibidez. Lurzoria antolatzeke lehen urratsa inbentarioa egitea izango litzateke. Nekazaritza balioari eta lurraldearen nekazaritzarako egokitasunari buruzko irizpideak kontuan hartuta, babestu beharreko ezaugarri berezietako lurzoruak bilduko litzateke inbentario horrek.

8.5.2.b) 6. Lurraldearen Antolamendurako Plan Sektorialek, Lurraldearen Antolamendurako Plan Partzialek eta Udal Plangintzek lurzoruaren nekazaritza ahalmena eta narriaduraren ondoriozko hauskortasuna hartuko dituzte obrak eta azpiegiturak ezartzeko irizpidetzat, eta beren balioetan eragina izan ditzaketen garapen hiritar eta ekonomikoko prozesuetatik baztertu behar direnak mugatuko dituzte. Babes hori, beren produktibitatea edonolakoa dela ere, nekazaritza erabileren bideragarritasuna

sunerako kontserbatu beharrekoak diren lurretara zabalduko da, lurralde bakoitzeko lan partzalean ezarritako landa garapenerako lerroekin bat datozen irizpideei jarraituz."

1997ko maiatzean "Landalurraren Garapenerako Aktuazio Planaren" gain Gobernuaren Komunikazioari eginiko Ebazpenetan, honako hauek zehazten dira:

1.- "... euskal gizartearen gero eta urriagoa den errekurtso honek duen izaera estrategikoa kontuan hartuz, espekulazio eta eraso prozedura batean sartuta dagoena etxebizitza eskarrietatik, industrietatik, errepide eta bestelako azpiegituretatik datozen presioak direla eta...

2.- Eusko Legebiltzarrak landa-nekazarri lurzoru babesteko neurri eraginkorrak hartu eta garatzera bultzatzen du Eusko Jaurlaritza. Alde horretatik, Lurralde Antolaketaarako Artezpideen garapen eta inplementazioa, departamentuen arteko koordinazioarekin, Lurralde Plan Partzialen (L.P.P) eta Lurralde Plan Sektorialen (L.P.S) bitartez, nekazarri lurraren babes eta defentsara bideratu behar da. Arreta berezia eduki beharko da azpiegitura handien eraginetan".

Aurrerago, honela dio:

"...Eusko Legebiltzarrak, lurrari lotutako nekazaritza politika bat gauzatzera bultzatzen du Eusko Jaurlaritza, baita lur hori babesteko neurri eraginkorrak hartzera ere. Era berean, azpiegituren garapenerako Plan guztiak, balio agrologiko altuko nekazarri lurren babesera zuzendu beharko dira".

Arazoa da praktikan zehazten ari den lurralde antolaketa konkretuan ez dela egiten gai horren gainean egin beharko litzatekeena. Argi eta garbi esateko, lurralde antolaketako tresnek (indarrean daudenak eta onartze bidean daudenak) ez dituzte nekazarri eremuak definitzen, are gutxiago babesten. Horregatik, eragile erasokor bihurtzen ari dira horiek ere; arazoa areagotu egiten dute, babesa ematen baitiete azpiegituretako proiektu handiei, obrei eta asentamenduei.

Horrenbestez, lehen aipatu diren azpiegiturak egitea ezinbestekoa denez, dauden aukera guztiak baliatu beharko dira ahalik eta kalte gutxien egin dezaten; ustiapen profesionalei irtenbideak eman beharko zaizkie, beraien ustiapena bertan behera utzi behar ez izateko.